

Rättsenheten
Helle Bryn-Jensen
Direkt 010-2250396
helle.bryn-jensen@lansstyrelsen.se

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L2@regeringskansliet.se

Begäran om yttrande över Gode män och förvaltare - en översyn (SOU 2021:36)

Er beteckning: Ju2021/01883

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Dalarnas län är generellt positiv till utredningens förslag och lämnar följande kommentarer.

Avsnitt 6 Huvudmannen informeras om överförmyndarens granskning

Länsstyrelsen har ingen åsikt om detta i sak men det bör även i denna förändring av lagtexten framgå att informationen ska lämnas om det är lämpligt alternativt att det inte ska överlämnas information om det finns särskilda skäl. Det finns tyvärr huvudmän som inte mår bra av att få för mycket information, särskilt ekonomiskt relaterad, utan drabbas av oro och ångest.

Avsnitt 8 Huvudmannens möjlighet att få information och stöd från överförmyndaren

Länsstyrelsen Dalarna är negativ till att i en förordning erinra om en del av en lag. Att en myndighet har ett serviceansvar är allmänt känt och inte orsaken till att överförmyndaren inte informerar. De flesta ärenden som initieras hos överförmyndaren har passerat Socialtjänsten och informationen borde ha getts redan där. Att en huvudman ska få bra och tydlig information om vad ett ställföreträdarskap innebär är mycket bra men den informationen måste ges innan beslut om ställföreträdarskap fattas. Således bör regeln om informationsöverlämning finnas med som en av grunderna för att kunna fatta beslut om att ett ställföreträdarskap ska anordnas.

Avsnitt 11 Överförmyndaren ska informera ställföreträdaren om vilka uppgifter som uppdraget förväntas omfatta

Länsstyrelsen är negativ till förslaget. Överförmyndaren har inte fullständig information om vilka aspekter i ett uppdrag som kan bli aktuellt i samband med att ett uppdrag startas upp. Eftersom överförmyndaren inte har lagstöd för att begära in tex. ekonomisk information, enligt kap 16 § 10a föräldrabalken, förrän ställföreträdarskapet är anordnat kan inte fullständig information inhämtas. Dessutom kan en sådan informationsplikt leda till att den information som ges inte blir korrekt och att ställföreträdaren får en felaktig bild av uppdraget. Det är

viktigt att det framgår att det är en del av ställföreträdarens uppdrag att sätta sig in i och förstå vad som krävs i ett uppdrag.

Utöver att överförmyndaren inte sitter inne på all information som krävs för att ge en blivande ställföreträdare alla förutsättningar i ett specifikt uppdrag måste även sekretessen i ett ärende ses över. Även om överförmyndaren endast beskriver vad som behöver göras i ett ärende kan det leda till att känslig (och därmed sekretessklassad) information lämnas ut.

En utbildning för gode män och förvaltare om vad det innebär att vara ställföreträdare och vilka olika typer av åtgärder och bedömningar man kan ställas inför skulle däremot vara till stor hjälp när ställföreträdare ska gå in i ett nytt uppdrag.

Länsstyrelsen upplever dock, vid sin tillsyn, att överförmyndarna i mycket stor utsträckning informerar blivande ställföreträdare så gott det går utifrån den kunskap som finns tillgänglig hos överförmyndaren.

Avsnitt 12 Utbildning för ställföreträdare

Länsstyrelsen är positiv till förslaget om att alla ställföreträdare, innan de utses, enligt 11:4 & 7 föräldrabalken ska genomgå en introduktionsutbildning. Att genomgå en utbildning är dock ingen garanti för att någon blir en bra ställföreträdare vilket ger att det också borde framgå i samband med bestämmelsen om utbildning att det är överförmyndaren som värderar och bedömer utfallet av utbildningen hos varje enskild blivande ställföreträdare. Utredningen ger ingen hänvisning till om detta utbildningskrav även ska gälla för redan etablerade ställföreträdare.

Ger möjligheten, för såväl överförmyndaren som för rätten, att medge att utbildningen får genomföras vid ett senare tillfälle en rätt att entlediga en ställföreträdare som trots regeln inte genomgår utbildningen?

Utbildningskravet är en bra förutsättning men förslaget tar inte höjd för vad som händer om utbildningen inte genomförs av en ställföreträdare eller om en tilltänkt ställföreträdare inte tar till sig nödig information för att utföra uppdraget.

Avsnitt 15 Anställda ställföreträdare ska kunna förordnas när det är nödvändigt med hänsyn till den enskildes intressen

Länsstyrelsen är positiv till föreslaget. Dock behöver regleringen avseende allmänna handlingar ses över i detta sammanhang. Blir handlingar som inkommer, inom ramen för ett ställföreträdaruppdrag, allmänna handlingar i en

kommunal förvaltarenhet. Regeln om sekretess i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) kap 32 § 4 gäller bara hos överförmyndare/nämnd.

Avsnitt 16 Ökade befogenheter för överförmyndaren

Länsstyrelsen är positiv till att överförmyndaren ges större möjligheter att inhämta information men det blir svårt att inhämta dokumentation som en ställföreträdare, enligt nuvarande lagstiftning (12:5 FB) och dess förarbeten (prop. 1993/94:251 s 213 f.), inte är skyldig att spara. I 12 kap. 5 § FB framgår det att en ställföreträdare är skyldig att fortlöpande föra räkenskaper över sin förvaltning och att göra anteckningar om sina åtgärder i övrigt. I förarbetena anges bland annat att denna skyldighet innebär att ställföreträdare ska ha en kassabok som visar inkomster och utgifter för varje år och att kvitton bara behöver införskaffas vid mer betydande inkomster och utgifter.

Således behöver föräldrabalken utökas i den delen som avser vad en ställföreträdare är skyldig att dokumentera och inhämta verifikat för om förändringen ska ge något resultat.

Avsnitt 17 Årsräkningen ska även fortsättningsvis ges in till överförmyndaren senast den 1 mars

Länsstyrelsen är positiv till förslaget men vill påpeka att det i nuvarande lagstiftning står FÖRE 1 mars så att det i den eventuellt nya lagstiftningen inte blir en diskrepans mellan datum för inlämnande av årsredogörelse respektive årsberättelse.

Avsnitt 18 Regler om arvode bör i nuläget inte ändras

Den nuvarande regleringen fastslår att ” Förordnade förmyndare, gode män och förvaltare har rätt till ett skäligt arvode för uppdraget” (se 12 kap. 16 § FB). I bestämmelsen finns inte uttalat när arvodet ska erhållas. Länsstyrelsen anser att bestämmelsen behöver regleras med en tidsgräns för hur långt tid efter uppdragets genomförande ställföreträdaren kan ansöka om och erhålla arvode.

Exempelvis om ställföreträdaren först uppger att han eller hon inte vill ha arvode och sedan ett par år senare ändrar sig och ansöker om arvode för flera år kan det uppkomma problematiska situationer för huvudmannen. Vem som ska stå kostnaden för arvodet under den aktuella perioden bestäms med ledning av huvudmannens inkomster och tillgångar det år som uppdraget utfördes. Det innebär att huvudmannen kan drabbas av kostnader flera år senare och då kanske inte ha samma ekonomiska tillgångar.

Vissa kommuner försöker förebygga denna situation genom att fatta ett arvodesbeslut på 0 kr men länsstyrelsen anser inte att detta hindrar att det fattas

ett nytt arvodesbeslut i ett senare skede. Enligt länsstyrelsens kunskap är inte denna fråga prövad i högre instans.

Avsnitt 20 Överförmyndarnämnd ska bli den obligatoriska organisationsformen

Länsstyrelsen avstyrker förslaget om att överförmyndarnämnd ska vara den obligatoriska organisationsformen. Länsstyrelsen delar betänkandets bedömning om att en överförmyndarnämnd inte är lika sårbar som en ensam överförmyndare men organisationsformen garanterar inte en ökad rättssäkerhet. Rättssäkerheten kommer an på vilka personer som sitter i en nämnd respektive vem som är överförmyndare.

Länsstyrelsen ser fördelar med gemensamma tjänstemannakanslier och där kan både ensamma överförmyndare och överförmyndarnämnder finnas representerade. Det är viktigare att rätt kompetens finns att tillgå än att organisationsformen är av en speciell sort.

Avsnitt 22 Överförmyndaren ska besluta i ärenden om godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken

Länsstyrelsen tolkar förslaget som att överförmyndaren även ska kunna fatta beslut om att avslå en ansökan om godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken om det inte är tvistigt mellan parterna. Länsstyrelsen vill lyfta fram att det kan finnas skäl för överförmyndaren att hålla nere antalet ställföreträdarskap som ligger under överförmyndarens tillsyn eller att avslå en ansökan för att det är svårt att rekrytera ställföreträdare. Att ett sådant beslut ska kunna överklagas är inte nödvändigtvis en trygghet eftersom många personer som söker om god man inte har förmågan att själva överklaga.

I nuvarande lagstiftning är det bara den enskilde själv och dennes närmaste anhöriga samt överförmyndaren som kan lämna in en ansökan till rätten.

Socialtjänst och sjukvård är istället ålagda att lämna in en anmälan om misstänkt behov som överförmyndaren utreder och eventuellt överlämnar som en ansökan till rätten. Innebär förslaget att fler instanser blir behöriga sökanden när de anmälningar som i nuläget lämnas in till överförmyndare för utredning inte längre får bärighet?

Avsnitt 23 Ett centralt organ

Länsstyrelsen avstyrker förslaget om en ny statlig myndighet och föreslår att de tänka arbetsuppgifterna för en sådan myndighet i stället hanteras av en ansvarig länsstyrelse. Länsstyrelsen i Dalarna är, om ett sådant beslut fattas, intresserad av att åta sig uppgiften.

Länsstyrelsen delar inte utredningens uppfattning om att föreslagna arbetsuppgifter skulle gå stick i stäv med länsstyrelseinstruktionen. Länsstyrelsen fortsätter att vara en självständig myndighet oavsett om det är en ansvarig länsstyrelse eller en ny myndighet som får de nya uppdragen. Utredningen tar upp att en negativ konsekvens med en utpekad ansvarig länsstyrelse är att den kan fatta beslut för de andra länsstyrelsernas räkning. Länsstyrelsen bedömer dock att betydelsen av ett sådant beslutsmandat i aktuella frågor inte ska förstoras upp och en viktig aspekt är att samverkan mellan länsstyrelserna kommer att kvarstå även om en länsstyrelse blir utpekad som ansvarig.

Länsstyrelserna har i andra ärendeslag arbetat med en ansvarig länsstyrelse. Bland annat under pandemin med Länsstyrelsen i Stockholm som samordnade för länsstyrelsernas råd och stöd till kommunerna avseende lagen om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen och med Länsstyrelsen i Dalarna som samordnare för länsstyrelsernas tillsynsuppdrag enligt covid-19-lagen.

Om en länsstyrelse får uppdragen finns även likheter med länsstyrelsernas arbete med stiftelser. Länsstyrelsen är både registrerings- och tillsynsmyndighet samt ansvarig för registerhållningen. Länsstyrelsen ger även råd och upplysningar till stiftelserna.

Länsstyrelsen vill särskilt framhålla all övrig kompetens som redan finns i myndigheten utöver kompetens inom överförmyndarområdet. Länsstyrelsen har bland annat kompetens inom IT, kommunikation, föreskriftsskrivning och sociala frågor som integration och rättighetsfrågor. Länsstyrelsen har även flera uppdrag som innebär att vara ett forum för samverkan mellan olika externa aktörer.

Med den befintliga kompetensen inom myndigheten, bedömer länsstyrelsen att startsträckan för att komma igång med föreslagna uppdrag skulle vara betydligt kortare och mindre kostsam för en länsstyrelse än att starta upp en helt ny myndighet. Ytterligare en fördel med en ansvarig länsstyrelse är också att länsstyrelsen har en långsiktig roll och ett befintligt ansvar inom överförmyndarområdet. Länsstyrelsen ser inte ett långsiktigt behov att skapa en helt ny myndighet för att arbeta med de tänka arbetsuppgifterna.

Avsnitt 27 Ensamkommande barn

Länsstyrelsen håller med om de författningsändringar som föreslagits men anser att det för tydlighetens skull vore bättre om även denna lagstiftning i samband med denna större översyn implementeras i samma lagstiftning som andra ställföreträdaruppdrag.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av tf landshövding Camilla Fagerberg Littorin med jurist Helle Bryn-Jensen som föredragande.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.